

ሚያዝያ 24 ቀን 2004 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- የአቶ አሰፋ አባዲዮ ባለቤት እና ወራሾች - አልቀረቡም

ወራሾች፡-

- 1. ወ/ሮ ፅጌ ሸኔ
- 2. አቶ ዋሚ አሰፋ
- 3. አቶ እስጢፋኖስ አሰፋ
- 4. ወ/ሮ ሚሚ አሰፋ
- 5. ወ/ሮ ፋሲካ አሰፋ
- 6. አቶ ሱራፌል አሰፋ
- 7. ወ/ሮ ጫልቱ አሰፋ

አልቀረቡም

ተጠሪ፡- የመንግስት ቤቶች ኤጀንሲ - ነ/ፈጅ አቶ ጌታቸው ምንተስኖት

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን፤ መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የቀረበው ከአዋጅ ውጭ የተወሰደ ንብረት ነው በሚል ንብረት ያስመለሰ ወገን፤ የንብረቱ አመላላስ አግባብነት የሌለው ሆኖ መገኘቱ ከተረጋገጠና ንብረቱ ወደ ባለቤቱ ወደ መንግስት እንዲመለስ ከተደረገ ንብረቱ ያለአግባብ በዕጁ በቆየበት ጊዜ ንብረቱ ያስገኝ የነበረውን ገቢ ወይም የታጣ ገቢ ጭምር የመክፈል ግዴታ አለበት ወይስ የለበትም? የሚለውን ነጥብ ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ህጎች ጋር በማገናዘብ ተመልክቶ ተገቢውን ትርጉም ለመስጠት በሚል ነው፡፡

የአሁን አመልካች መጋዘን ከአዋጅ ውጭ ተወርሶብናል በማለት በ1992 ዓ.ም አቤቱታ በማቅረባቸው ይህንኑ ንብረት ሰኔ 29 ቀን 1997 ዓ.ም ተረክበዋል፡፡ ነገር ግን ይህ ንብረት ያለአግባብ ወደ አሁን አመልካች እጅ ሊገባ የቻለ መሆኑ ተጠርቶ እንደገና ወደ መንግስት እንዲመለስ ተደርጓል፡፡

የአሁን ተጠሪ ይህንኑ ሁኔታ መነሻ በማድረግ ይህ መጋዘን ተገቢ ባልሆነ መንገድ በማስወሰናቸው የተነሳ ንብረቱ ሊያስገኝ ይችል የነበረውን ጥቅም በማስላት በጠቅላላው ብር 687,742.00 /ስድስት መቶ ሰማንያ ሰባት ሺህ ሰባት መቶ አርባ ሁለት/ ብር ይክፈሉ በማለት በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በአመልካች ላይ ክስ መስርቷል።

የአሁን አመልካቾችም በተከሳሽነት ንብረቱን ስልጣን ባለው አካል አስወስነን የተረከብነው በመሆኑ የታጣ ጥቅም የመክፈል ኃላፊነት የለብንም፤ ይመለስ በመባሉ ለታጣ ጉዳት ኃላፊ ልንሆን አይገባም፤ ለጉዳዩ አግባብነት ባለው አዋጅ አዋጅ ቁጥር 572/2000 መሰረት እንደ ከላሽ አቀራረብ ከሆነ የታጣ ጥቅም ለመጠየቅ መብት አይሰጠውም በማለት ተከራክረዋል።

ይህንኑ የግራ ቀኙን ክርክር የተመለከተው የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትም የአሁን አመልካቾች አውራሽ ባቀረቡት ጥያቄ መነሻ ንብረቱ ተመልሶላቸዋል፤ በ1997 ዓ.ም ተረክበዋል። በተጨማሪ በረዕይ ማስረጃ መሰረት የተወሰዱ ቤቶች በድጋሚ ወደ መንግስት እንዲመለሱ ለማድረግ በወጣው ህግ አዋጅ ቁጥር 572/2000 መሰረት ጉዳዩ ታይቶ ይኸው ንብረት እንደገና ወደ መንግስት እንዲመለስ ተደርጓል። በወንጀል ጉዳይ ተከሰን አልተቀጣንም ቢሉም ቦርዱ ለታጣ ጥቅም ሊጠየቁ የሚችሉ መሆኑን ገልጾ ወስኗል። በወንጀል ጉዳይም አለመጠየቅ የፍ/ብሔር ኃላፊነትን አያስቀርም የሚለውን ትንተና መሰረት አድርጎ ንብረቱን ያለአግባብ እንዲመለስ በማድረጋቸው ሳቢያ መንግስት ያጣውን ጥቅም የመተካት፤ የመካከ ኃላፊነት አለባቸው በማለት ከወሰነ በኋላ የታጣውን ጥቅም በሚመለከት ብር 92,786 መሆኑን ለይቶ ወስኗል።

አመልካቾች በዚህ ውሳኔ ቅር ተሰኝተው የይግባኝ አቤቱታ በማቅረባቸው ይግባኝ ሰሚው የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348(1) መሰረት በስር ፍ/ቤት የተሰጠውን ውሳኔ አፅድቆታል።

ይህ የሰበር ጉዳይ የቀረበውም በዚህ አኳኋን የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ ሊታረም ይገባል በማለትና ምክንያቱን በመጥቀስ አመልካቾች የሰበር አቤቱታ በማቅረባቸው ሲሆን፤ በወንጀል ጉዳይ ተከሰው ጥፋተኛ መሆናቸው ሳይረጋገጥ ለታጣ ጥቅም ኃላፊ መባላቸው አግባብ ነው አይደለም? የሚለውን አከራካሪ ነጥብ ለመለየት ሲባል ተጠሪ ቀርቦ በዚህ ነጥብ ላይ ክርክሩን በፅሁፍ አቅርቧል።

በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ደረጃ ሁለቱም ወገኖች ያቀረቡት የፅሁፍ ክርክር በይዘቱ በሥር ፍ/ቤት ካቀረቡት የተለየ ሆኖ አልተገኘም።

የጉዳዩ አመጣጥና ግራ ቀኙ የሚከራከሩበት ጉዳይ ከላይ ባጭሩ የተመለከተው ሲሆን፤ ይህንኑ ክርክር ከስር ፍ/ቤቶች ዳኝነትና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ህጎች ጋር በማገናዘብ መርምረናል።

ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ንብረት ከአዋጅ ውጭ እንደተወረሰ በማስመለስ ባቀረቡት አቤቱታ መነሻ ጉዳዩ ታይቶ ንብረቱ ወደ አመልካቾች መመለሱንና በኋላ ግን በዚህ አኳኋን ያለአግባብ የተመለሱ የመንግስት ንብረቶችን እንደገና ለማስመለስ ሲባል በወጣው አዋጅ ቁጥር 572/2000 መሰረት የአመልካቾች ጉዳይ እንደገና ተመርምሮ ንብረቱን ወደ መንግስት እጅ እንዲመልሱ መደረጉን በስር ፍ/ቤት በፍሬ ነገር ረገድ በማስረጃ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው።

አከራካሪ ሆኖ የተገኘውና በሰበር ችሎት ጉዳዩ ቀርቦ እንዲተረጎም የተደረገበት ዋናው ጉዳይ በአዋጅ ቁጥር 572/2000 አንቀጽ 6 እንደተመለከተው ያለአግባብ ንብረት ያስመለሱ ሰዎች ላይ

የወንጀል ክስ ሊመሰረትባቸው እንደሚችል እና ጥፋተኛ ሆኖ ሲገኙም ከወንጀሉ ቅጣት በተጨማሪ መንግስት ያገኝ የነበረውን ጥቅም በማጣቱ የጉዳት ካላ እንዲከፍል ይደረጋል በሚል መደንገጉ ለጉዳት ካህ ጥያቄ በወንጀሉ ጉዳይ ጥፋተኛ ሆኖ መገኘትና መቀጣት ቅድመ ሁኔታ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነው።

ይህንኑ አከራካሪ ነጥብ ለይቶ ለመወሰን በቅድሚያ ለጉዳይ በተለይ አግባብነት ባለው አዋጅ የተመለከቱትን ድንጋጌዎች እርስ በእርሳቸው በማቆራኘት፤ ዐውደ ንባቡን መሰረት በማድረግ ሊታይ የሚገባው ሆኖ ተገኝቷል።

አለአግባብ የተመለሱ የመንግስት ንብረቶችን ለማስመለስ የሚቻለው ቀደም ሲል ንብረቱ በቂ ባልሆኑ ወይም ሐሰተኛ በሆኑ ማስረጃዎች ለአመልካቾች እንዲመለሱ ተደርጎ የተገኘ እንደሆነ ስለመሆኑ በአዋጁ መግቢያ ሁለተኛ አንቀጽ እና ንብረቶችን ለማስመለስ ኃላፊነት የወሰደውን አካል አዳዲስ ሥልጣንና ተግባር በሚዘረዝረው አንቀጽ 4 ንዑስ ቁጥር 6 ተመልክቷል።

ስለሆነም የማስመለሻ ምክንያቶች አንድም በቂ ባልሆነ ምክንያት ወይም ደግሞ በሐሰተኛ ማስረጃ የተነሳ ተረክበውት የተገኙ እስከሆነ ድረስ ያለአግባብ ንብረት ያስመለሱ ሰዎች ሁሉ የወንጀል ክስ ይቀርብባቸዋል ማለት አይቻልም።

ይሁን እንጂ የመንግስት ንብረት ወደ ግለሰቦች እጅ ሊገባ የቻለው በቂ ባልሆነ ምክንያትም ሆነ ወይም በሐሰተኛ ማስረጃ መሰረት ያለአግባብ እንዲመለስ የተደረገ የንግድ ድርጅት የተዘጋ ወይም ሊነጣጠል በማይችል ሁኔታ ከሌላ ንብረት ጋር የተቀላቀለ ከሆነ በርክክቡ ወቅት የነበረውን ንብረት ግምት ከእነ ወለዱ ለመንግስት እንዲከፈል ይደረጋል በሚል፤ የሚከፈለውም ወለድ የሚታሰበው ድርጅቱ ያለአግባብ ከተመለሰበት ቀን ጀምሮና በባንክ የማበደሪያ ወለድ ተመን መሰረት ይሆናል በማለት በአንቀጽ 5(2)(ለ) እና 5(3) ከተደነገገው መረዳት የሚቻለው በወንጀል ሊያስጠይቅ በማይችል በቂ ባልሆነ ምክንያት ንብረቱ የተመለሰ መሆኑ ቢታወቅም እንኳ ንብረቱን ከመመለስ ጋር ወለድ ሊከፈል የሚገባ መሆኑን የሚያሳይ ነው። ወለድ ደግሞ የታጣ ጥቅም ወይም የጉዳት ካህ ለማስከፈል ሲባል እንደማካካሻ በህጉ የተቀመጠ አንዱ መንገድ ስለመሆኑ ስለ ውልና ከውል ውጪ ስለሚደርስ ኃላፊነት በህግ ተመልክቷል። ከዚህ አንጻር በአዋጁ አንቀጽ 6 በወንጀሉ ጥፋተኛ ሆነው ከተጣለባቸው ቅጣት በተጨማሪ መንግስት ያገኝ የነበረውን ጥቅም በማጣቱ የጉዳት ካላ እንዲከፍል ይደረጋል በሚል የተደነገገው በፍ/ብሔሩ ጉዳይ የታጣ ጥቅምን ለመጠየቅ በወንጀሉ ጉዳይ አስቀድሞ ጥፋተኛ ሆኖ መገኘትና መቀጣት ቋሚ ማሟያ መስፈርት ነው ከሚል መደምደሚያ ሊያደርስ አይችልም።

ይልቁንም በዚህ አንቀጽ 6 በወንጀሉ ጉዳይ ጥፋተኛ ሆኖ ከመገኘትና ከመቀጣት ባሻገር የጉዳት ካህ እንዲከፍሉ የሚደረጉት ንብረቱን ተረክበው በእጃቸው አድርገው የተገለገሉበት ሰዎች ብቻ ሳይሆኑ በንብረቱ ሳይገለገሉ፤ ነገር ግን ንብረቱ ያለአግባብ እንዲመለስ በማስደረጉ ረገድ ተባባሪ ሆኖ የተገኘን ማናቸውም ሰው ሁሉ የሚያካትት በመሆኑ በድንጋጌው ስር በወንጀሉ ጉዳይ ጥፋተኛ ሆኖ መገኘትና የቅጣት መጣል ያለአግባብ በሐሰተኛ ማስረጃ ንብረት የማስመለስ ተግባር ሊያስከትል የሚችለውን የኅላ ኃላፊነት ለማመልከት እንጂ ምንጊዜም እና በማናቸውም ምክንያት የጉዳት ካላ ክስ ለማቅረብ በወንጀል ጥፋተኛ ሆኖ መገኘትና ቅጣት እንደ ቅድመ ሁኔታ ሊወሰድ የሚገባ መሆኑን ሊያሳይ የሚችል ነው ከሚል መደምደሚያ ሊያደርስ የሚችል ሆኖ አላገኘውም።

በዚህ ሁሉ ምክንያት በአዋጁ አንቀጽ 6 የወንጀል ኃላፊነትን በሚመለከት የተጠቀሰው አንድን ንብረት አንድ ሰው ያለአግባብ ወስዶ በተገኘ ጊዜ ንብረቱ በእጁ በነበረበት ጊዜ ያለአግባብ በበለፀገበት መጠን ከመካከ ጋር ንብረቱን የመመለስ ግዴታ አለበት በሚል በአጠቃላይ በፍ/ብሔር ህጉ የተመለከተውን ኃላፊነት የተካ ልዩ የሆነ አዋጅ ሆኖ አላገኘነውም።

ስለሆነም አመልካቾች በአዋጅ ቁጥር 572/2000 አንቀጽ 6 የተመለከተውን የወንጀል ኃላፊነት ለፍትሐብሔሩ ኃላፊነት ቅድመ ሁኔታ እንደሆነ አድርገው በመተርጎም ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ የህግ መሰረት ያለው አይደለም። በኢ.ፌ.ዲ.ሪ.ፊ.ቲ.ብሊ.ክ ህገ-መንግስት አንቀጽ 80(3) (ሀ) እና አዋጅ ቁጥር 25/80 አንቀጽ 10 መሰረት ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት አንድን የመጨረሻ ፍርድ ሊያርም የሚችለው በፍርዱ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ከተገኘ ብቻ መሆኑን መሰረት በማድረግ የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት በጉዳዩ ላይ በፍ/ብ/ደ/መ/ቁ. 60439 የካቲት 15 ቀን 2003 ዓ.ም የሰጠውን የመጨረሻ ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348(1) መሰረት አፅንተናል።
2. አመልካች በሰበር ደረጃ ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ ተቀባይነት ያለው አይደለም ብለናል። በዚህ የሰበር ክርክር ሳቢያ ግራ ቀኙ ያወጡትን ወጪና ኪሳራ በየግላቸው ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ት/ዘ